

УДК 378.018.43:004.9

Богачков Юрій Миколайович, кандидат технічних наук, директор Інституту перепідготовки та підвищення кваліфікації НМК ІПО НТУУ «КПІ», старший науковий співробітник відділу дослідження і проектування навчального середовища. Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, м. Київ, e-mail: ebogun@gmail.com

Биков Валерій Юхимович, доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, м. Київ

Кухаренко Володимир Миколайович, кандидат технічних наук, професор, керівник Проблемної лабораторії дистанційного навчання Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Ухань Павло Станіславович, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу Дослідження і проектування навчального середовища Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, м. Київ

ПРОЕКТ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ШКОЛЯРІВ

Анотація

Зараз відбувається реформування системи загальної середньої освіти. Одним з актуальних напрямів є розроблення нормативної бази дистанційного навчання. Метою статті є аналіз існуючого нормативного забезпечення дистанційної освіти і розроблення рекомендацій щодо формування проектів документів «Положення про дистанційне навчання в системі загальної середньої освіти» і «Типове положення про ресурсний центр дистанційної освіти системи загальної середньої освіти». Дано огляд становища розвитку дистанційного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах України, проблемах і дослідженнях. Запропоновано структуру й обговорені основні положення документів про створення мережі ресурсних центрів дистанційної освіти. У статті є посилання на повний текст запропонованих положень. У подальшому планується апробація запропонованих документів, у разі їх прийняття.

Ключові слова: дистанційне навчання, дистанційна освіта, нормативне забезпечення дистанційного навчання, ресурсний центр.

Постановка проблеми. За експертними оцінками нині в Україні понад 50 000 учнів потребують навчання за дистанційною формою. Використання *дистанційної форми навчання* забезпечує, передусім, неперевершену (порівняно з іншими формами навчання) швидкість оновлення знань за підтримки інформаційних ресурсів, що обираються учнями зі світових електронних інформаційних мереж. Ця форма дозволяє практично без обмежень розширити навчальну аудиторію викладача, «знімаючи» всі географічні й адміністративні кордони. Вона сприяє забезпеченню рівного доступу до якісної освіти широких верств різних категорій учнів (зокрема інвалідів), максимально «наблизити» свої сервіси до спеціальних потреб тих, хто здобуває освіту. Країни, що володіють прогресивнішими дистанційними технологіями і методологіями навчання, залучають до навчання у відповідні навчальні заклади учнів незалежно від місця їх мешкання, отримують за такі освітні послуги величезні кошти. Але все ж основною перевагою дистанційної форми навчання є суттєва додаткова свобода учнів, що виникає у них під час вибору й реалізації своєї індивідуальних навчальної траєкторії.

Для забезпечення ефективності існуючої системи неперервної освіти в Україні дистанційне навчання повинно активно спиратися на весь спектр інновацій традиційного навчання (майстер-класи, активні семінари, конференції, проекти тощо), має використовувати телекомунікаційні системи різного рівня і враховувати потреби ринку освітніх послуг. Основною тенденцією інформатизації шкільної освіти є розвиток інноваційних освітніх процесів на основі використання ІКТ дистанційних форм навчання і дистанційних форм підтримки традиційного навчання, заснованих на Інтернет-технологіях [1].

За результатами постійно діючого з 2008 року опитування (<http://testportal.org.ua>) на момент написання статті за результатами 9196 голосів учнів випускників 55% за термінове впровадження ДН, а ще 23% за впровадження ДН з окремих предметів.

Вдячності. Під час підготовки проекту ПОЛОЖЕННЯ автори обговорювали його концепцію й окремі статті з багатьма фахівцями у цій галузі. Під час цих обговорень ми отримали значну кількість слухних, а іноді й дуже конструктивних зауважень і пропозицій. Авторський колектив особливо бажає виразити вдячність за співпрацю директору ІПО НТУУ «КПІ» Малюковій Інні Геннадіївні за концептуальні

пропозиції і поточну допомогу у формуванні «архітектури» документів, заступнику директора ФМГ № 17м. Вінниці, завідувачу лабораторії інформаційних і комунікаційних технологій Пасіхову Юрію Яковичу за постійний моніторинг «практичності» усіх пропозицій, директору зі стратегічного розвитку школи «Афіни» Олексію Грекову за участь у фундаментальній структурній переробці документів і надання рекомендацій, які суттєво покращили кінцевий варіант документів, Лілії Володимирівні Васильченко, керівнику напряму дистанційної освіти запорізького ППО за організацію обговорення проекту ПОЛОЖЕННЯ серед учителів системи ППО, Якубову Сергію Валентиновичу за безліч слушних і точних практичних пропозицій.

Актуальність. Актуальність впровадження дистанційної форми навчання в системі середньої освіти не викликає сумнівів. Весь світ уже навчається дистанційно. Але, на жаль, на даний момент (початок 2011 року) в Україні з нормативних документів стосовно дистанційного навчання існує тільки єдиний рамочний нормативний документ від 2004 року. Але відповідно до [2] заплановано у пункті 23 «Розробити Положення про дистанційне навчання». При цьому з уточненнями, що це переважно стосуються «...програм для індивідуального навчання, зокрема для навчання учнів, які потребують корекції фізичного і (або) розумового розвитку». На думку авторів, можливість дистанційного навчання необхідна **усім** категоріям учнів, а, можливо, у першу чергу тим, хто не має ніяких обмежень для відвідування школи.

Для планомірного і системного впровадження дистанційної форми навчання необхідно розробити і реалізувати відповідну **КОНЦЕПЦІЮ**. **КОНЦЕПЦІЯ** повинна включати аналіз стану, існуючі проблеми і шляхи їх розв'язання за такими основними напрямками:

1. Нормативно-правове забезпечення.
2. Організаційне забезпечення.
3. Кадрове забезпечення.
4. Техніко-технологічне забезпечення.
5. Психолого-педагогічне забезпечення.
6. Інформаційно-навчально-методичне забезпечення.
7. План реалізації (впровадження).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кількість публікацій щодо дистанційного навчання зростає, причому зростає досить швидко. Усі публікації умовно можна розділити на три категорії. **Перша**, це теоретичні дослідження. Теоретичних публікацій дуже багато. Наприклад, у монографії [3] наведені фундаментальні моделі відкритої освіти і велика бібліографія з питань дистанційної освіти. **Друга**, це прикладні дослідження. Це досвід ентузіастів, які досліджують його й намагаються навчитись застосовувати у своїй діяльності, наприклад [5]. І **третя**, це публікації про результати наукових експериментальних досліджень у цій галузі. З цим досить складно. Якщо виключити з розгляду закордонний досвід, то вітчизняних напрацювань не так вже й багато. Однією з основних причин такого стану є застарілий порядок й організаційні форми проведення експериментальних педагогічних досліджень. Наприклад, під час проведення експерименту з дистанційного навчання школярів [1; 4; 6; 7] тільки формування наказу МОН про проведення експерименту зайняло один рік. І в рамках цього наказу неможливо реалізувати й дослідити основні (фундаментальні) елементи дистанційного навчання такі як

- свобода вибору (навчальних ресурсів, вчителя, темпу навчання);
- альтернативи (вчитися дистанційно чи у класі);
- форм оплати й заохочення (платне навчання для учнів, й оплата праці тьютора, автора дистанційних курсів);
- зарахування результатів дистанційного навчання у загальний атестат.

Виходячи з цього, **необхідно зазначити**, що всі експериментальні дослідження, які проводяться у неадекватному середовищі, відповідно дадуть неадекватні дані, на яких будуть зроблені неадекватні висновки і рекомендації. А переносити закордонний досвід без місцевої апробації й адаптації неможливо і небезпечно.

Окремо слід відзначити унікальний досвід з розроблення, обговорення і прийняття проекту «ПОЛОЖЕННЯ про дистанційне навчання у закладах післядипломної освіти» [8], який можна взяти на озброєння в разі формування нормативної бази дистанційного навчання у середній освіті.

І на останнє. На жаль, у проекті закону «Про освіту» (на момент березня 2011 року) дистанційне навчання як окрема форма знову винесена «за дужки» в прямому й переносному смислі, що не сприяє його розвитку і впровадженню.

Невирішені раніше частини загальної проблеми.

Нормативно-правове забезпечення. Необхідно сформувати єдиний понятійний апарат ДО. У законі «Про освіту» немає поняття дистанційної форми навчання.

Застосування елементів дистанційного навчання (наприклад, дистанційний урок) у звичайній школі неможливий, бо нормативно учень повинен знаходитися у школі, що вступає в принципове протиріччя з класно-урочною системою. Одна з головних переваг дистанційної форми навчання (свобода вибору часу і місця навчальної діяльності) не може бути реалізована в рамках існуючого законодавства.

Невирішені питання нормування й оплати праці учасників і організаторів дистанційного навчання. Існуючі підходи до фінансування «від кількості учнів у навчальному закладі» не можуть адекватно відображати потреби організації ДН.

В умовах реального дистанційного навчання, коли учень може вільно вибирати і змінювати викладача і навчальний ресурс повинні бути впроваджені відповідні механізми простого перерозподілу фінансування.

Немає вимог, критеріїв і процедур сертифікації освітніх ресурсів дистанційного навчання.

Організаційне забезпечення.

- Визначення і закріплення принципів організації і функціонування єдиної системи дистанційної освіти (СДО); Формування організаційно-управлінської структури СДО і фінансових механізмів, що забезпечують її розвиток; Створення системи інформаційно-аналітичного і маркетингового забезпечення СДО.
- Розроблення і здійснення програми проведення рекламно-пропагандистської кампанії (з урахуванням специфіки регіонів і типів контингенту користувачів), спрямованої на ознайомлення населення з принципами функціонування, можливостями і перевагою СДО і на надання їй статусу високої престижності й соціальної значимості.
- Розвиток міжнародного співробітництва в галузі дистанційної освіти.
- Послідовне проведення принципу організації навчання, що полягає в тісній і безперервній взаємодії освіти, науки і виробництва, і використання переваг, створюваних такою організацією.

- Реалізація принципу конкретної адресності курсів і програм ДН залежно від соціальних й освітніх завдань і специфіки контингенту учнів.
- Забезпечення повноцінної оперативності (педагогічної) і відстроченого (освітнього й соціально-психологічного) зворотного зв'язку зі споживачами послуг СДО для визначення її дієвості в різних регіонах й ефективності дистанційного навчання різних категорій користувачів.
- Прискорений розвиток інфраструктури СДО, що надає можливість отримання освіти за місцем проживання широким верствам населення, і рішення тим самим соціальних проблем, пов'язаних з існуючою диспропорцією в розміщенні навчальних закладів.

Кадрове забезпечення. Створення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів СДО.

Техніко-технологічне забезпечення.

- Створення спеціалізованих інформаційно-освітніх середовищ ДО; Розроблення критеріїв, засобів і систем контролю якості ДО, розробки і репродукування методичних матеріалів, програм, курсів та їх супроводження
- Вдосконалення комунікаційної інфраструктури для реалізації освітніх технологій.
- Найбільш повне використання існуючої телекомунікаційної інфраструктури за мінімального дооснащення регіонально-галузевих центрів ДО.

Інформаційно-навчально-методичне забезпечення. Розроблення теоретичних, науково-психологічних основ і конкретних методик дистанційного навчання з урахуванням соціокультурної, професійної, етнічної, віково-психологічної та іншої специфіки учнів.

Мета статті. Проаналізувати поточний стан нормативного забезпечення дистанційного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах України й запропонувати управлінцям і фахівцям у галузі освіти проекти деяких нормативних документів для забезпечення дистанційної форми навчання у системі загальної

середньої освіти. Чим, як ми сподіваємось, сприяємо виконанню пункту 23 документу [2].

Основний матеріал. Викласти бачення авторів щодо шляхів розвитку дистанційної освіти в загальній середній освіті логічно за тими пунктами, що перелічені у невіршених проблемах.

Нормативно-правове забезпечення. Пропонується, починаючи від закону «Про освіту», в усі нормативні акти ввести поняття «дистанційна освіта» як самостійну форму здобуття освіти. Це не повинно бути варіацією заочного навчання, як зараз пропонує і діючий закон, і проект нового закону «Про освіту». Одночасно повинні бути розглянуті сучасні підходи й унормовані питання оплати праці учасників дистанційного навчання й учасників системи дистанційної освіти. Треба взяти до уваги, що організація дистанційної освіти суттєво (а може й принципово) відрізняється від інших систем освіти. Усі нормативи, що стосуються класно-урочної системи тут принципово не працюють. Їх застосувати неможливо. Також потребує вирішення питання присутності на дистанційних заняттях і свободи відвідування. Якщо учень здобуває освіту дистанційно, то більший акцент необхідно робити на ПРАВАХ, а не ОБОВ'ЯЗКАХ. Особливу увагу необхідно приділити питанням змішаного навчання, де поєднуються елементи очного і дистанційного навчання. Формуючи нормативно правову базу, доцільно взяти до уваги основні системо утворювальні принципи відкритої освіти [3], а саме:

1. Принцип свободи вибору учнів.
2. Принцип свободи вибору вчителів.
3. Принцип гнучкості навчання.
4. Принцип інваріантності навчання.
5. Принцип незалежності навчання в часі.
6. Принцип екстериторіальності навчання.
7. Принцип еквівалентності сертифікатів про освіту.
8. Принцип стартового рівня знань.
9. Принцип гуманізації навчання.
10. Принцип інтернаціоналізації навчання.
11. Принцип пріоритетності педагогічного підходу.
12. Принцип досконалості будови навчального середовища.

13. Принцип економічної привабливості відкритої освіти.
14. Принцип несуперечності відкритої освіти.
15. Принцип легітимності відкритої освіти.
16. Принцип престижності відкритої освіти.
17. Принцип маркетингу освітніх послуг.
18. Принцип системності створення і розвитку відкритої освіти.

Ця сукупність системних принципів узагальнено відображає нові якісні властивості систем відкритої освіти і є, отже, узагальненим портретом, концептуальної моделі систем відкритої освіти з точки зору учнів, тобто тих, хто користується її послугами, учителів – тих, хто здійснює педагогічну діяльність в таких системах, працівників органів управління освітою – тих, хто організовує і забезпечує освітній процес, роботодавців – тих, хто використовує результат функціонування систем відкритої освіти. Це такі системні принципи:

а) *Принцип мобільності учнів і вчителів* – забезпечення мобільності учнів, випускників системи освіти і вчителів на ринках (у тому числі міжнародних) освітніх послуг і праці.

б) *Принцип рівного доступу до освітніх систем* – забезпечення в системах відкритої освіти рівних умов щодо отримання освітніх послуг для всіх, хто має бажання і потребу навчатися впродовж життя й має для цього можливості.

в) *Принцип надання якісної освіти* – забезпечення через відкриті системи такої якості освіти, яка б відповідала індивідуальним освітнім потребам учнів і вимогам суспільства щодо загального і професійного освітнього рівня своїх членів.

г) *Принцип формування структури та реалізації освітніх послуг* – забезпечення ринкових механізмів формування якісної і кількісної структури підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації тих, хто навчається, і реалізації спектру освітніх послуг, що пропонуються і здійснюються через системи відкритої освіти.

Через системи відкритої освіти має формуватися така структура освітніх послуг, яка б у якісному і кількісному відношенні задовольняла (у координатах „попит – пропозиція”) нагальні і перспективні потреби людини і суспільства – відповідала бажанням тих, хто навчається, щодо їх індивідуального

загальноосвітнього і професійного розвитку й забезпечувала формування кадрової компоненти різних соціально-економічних підсистем суспільства.

Через ці системи повинні формуватися такі якісні і кількісні показники функціонування системи освіти (у першу чергу в координатах „якість – вартість”), які б користувалися попитом на ринку освітніх послуг, забезпечували б їх конкурентоспроможність на цьому ринку.

Визначаючи прогресивні шляхи розвитку системи освіти й інструментами такого розвитку, наявність цих загальносистемних властивостей у цілому суттєво збагачує перспективи функціонування і розвитку системи освіти, сприятиме формуванню в суспільстві високого престижу освіти.

Інтегрована сукупність усіх принципів відкритої освіти (як основних, так і системних) змістовно розкриває ті характерні ознаки відкритих освітніх систем, які визначають їх *зовнішню і внутрішню відкритість*.

Водночас, *зовнішня відкритість* проявляється, з одного боку, відносно користувачів системи відкритої освіти й визначається прозорістю і придатністю такої системи до гнучкого адаптування для задоволення широкого спектру їх освітніх потреб. З іншого боку, ця *зовнішня відкритість* проявляється у придатності системи відкритої освіти до органічного поєднання з існуючими системами освіти, узгодженого функціонування з іншими системами оточуючого середовища.

Ця інтегрована сутність також підкреслює *внутрішню відкритість* системи відкритої освіти відносно розвитку її внутрішньої будови і визначається придатністю такої системи до гнучкого адаптування до можливих і, насправді, неминучих системних змін суттєвих елементів її складу і структури, що спричинюється як новими потребами користувачів цих систем, так і об'єктивним розвитком відповідних засобів і технологій.

Отже, у назві *відкрита освіта* узагальнено відображено зовнішню і внутрішню відкритість такої освіти. Принципи відкритої освіти, нові властивості систем відкритої освіти, що їм притаманні і відрізняють їх від традиційних, виступають як системоутворювальні принципи і властивості цих систем. Їх сукупність дозволяють розглядати відкриту освіту як цілісність, як систему.

Часткова (не повна) і/або не системна реалізація в освітніх системах принципів відкритої освіти, що спостерігається, наприклад, за еволюційно-поетапного характеру

створення таких систем, перетворює ці системи в інші, яким притаманні вже інші, у цілому, «збіднілі» за якістю і спектром властивості, порівняно з наведеними вище. *Тому, тільки комплексне і збалансоване впровадження в практику освіти всієї сукупності зазначених принципів відкритої освіти забезпечує реалізацію в повному обсязі сучасної освітньої парадигми, будує ефективні засоби подальшого розвитку освіти в цілому.*

Поступове і наполегливе системне впровадження зазначених принципів в освіту не тільки не руйнує існуючу систему, але й, навпаки, передбачає застосування її педагогічних і організаційних надбань, узгодженість й інтеграцію з традиційними формами отримання освіти, відкриває шляхи їх подальшого вдосконалення. Такий підхід, віддзеркалюючи тенденції розвитку сучасного світу, на основі ринкових механізмів забезпечує задоволення сучасних і перспективних потреб суспільства щодо освітніх рівнів людей, дозволяє створити нові умови для розвитку особистості учнів, передбачає широке застосування в процесі навчання провідних технологій інформаційного суспільства, готує людину до повноцінного життя у цьому суспільстві.

Відповідно до цих принципів було розроблено проекти «ПОЛОЖЕННЯ ПРО ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ» [9], «ТИПОВЕ ПОЛОЖЕННЯ ПРО РЕСУРСНИЙ ЦЕНТР ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ» [10].

Розглянемо основні положення цих документів. Головною метою дистанційного навчання у системі загальної середньої освіти (СЗСО) є надання учням можливості отримати основні або додаткові знання, набути вміння і навички відповідно до основної або додаткової обраної навчальної програми (плану) дистанційно, без обов'язкових очних контактів з учителем і навчальним закладом.

Основними завданнями дистанційного навчання є:

- розширення можливостей доступу різних категорій учнів до якісного навчання за основними і додатковими програмами загальної середньої освіти;
- індивідуалізація процесу навчання відповідно до потреб, особливостей і можливостей учнів (груп учнів);

- підвищення ефективності навчання учнів шляхом застосування сучасних психолого-педагогічних й інформаційно-комунікаційних технологій;
- забезпечення контролю якості середньої освіти.
- надання учням можливості навчання в педагогів, що спеціалізуються на викладанні конкретної дисципліни;
- створення додаткових можливостей для спілкування педагогів з учнями й учнів між собою в рамках активного творчого вивчення дисципліни;
- надання можливості вільно обирати викладача;
- підвищення ефективності діяльності органів управління освітою за рахунок можливості організації дистанційного моніторингу.

Навчальний процес з використанням технологій дистанційного навчання може відбуватись:

- за дистанційною формою, коли всі види навчальних занять і поточні контрольні заходи здійснюються за дистанційною формою; при цьому підсумковий контроль може здійснюватися очно або дистанційно із застосуванням засобів гарантованої ідентифікації особи учня;
- за змішаною дистанційно-очною формою, коли лише частина навчальної програми вивчається дистанційно. Перелік предметів (тем) навчальної програми (плану), обсяги навчального часу та/або види навчальних занять, які здійснюються за технологіями дистанційного навчання, визначаються учнем за погодженням із ЗНЗ, де він навчається очно. У рамках дистанційно-очної форми навчання можна виокремити два різновиди. *Перший*, коли окремих(мі) предмет(и) вивчається виключно дистанційно і атестується тим, хто забезпечував дистанційне навчання. *Другий*, коли частина навчальних занять з предмету виконується очно, а частина дистанційно. У цьому випадку вважається, що це очне навчання з дистанційною підтримкою. Атестація проводиться як у звичайному очному навчанні;
- навчання учнів за дистанційною формою може відбуватись індивідуально і в групах.

Реалізація дистанційного навчання у СЗСО забезпечується через систему регіональних центрів дистанційної освіти (РЦДО).

РЦДО може надавати такі основні види послуг:

- надання ресурсів для дистанційного навчання;
- надання ресурсів для дистанційного тестування;
- супровід очного навчання елементами дистанційного навчання;
- підтримку проведення дистанційних олімпіад, конкурсів, консультацій;
- надання методичних матеріалів;
- супровід навчальної діяльності (перевірка тестів, контрольних, різні види атестації);
- інші види освітніх послуг.

Діяльність РЦДО регламентується відповідним положенням [10].

Пропозиція створення РЦДО виходить з аналізу можливостей загальноосвітніх навчальних закладів і логіки розвитку дистанційної освіти. Вони (ЗНЗ) у своїй переважній більшості не спроможні забезпечити нормальне забезпечення дистанційного навчання. Адже доведеться вирішувати великий комплекс організаційних, правових, технічних, технологічних, методичних та інших проблем. З іншого боку, один РЦДО може обслуговувати мережу ЗНЗ незалежно від територіальної й адміністративної приналежності. Можна виділити дві категорії ресурсів РЦДО:

1. Ресурси, потреба в яких збільшується пропорційно кількості користувачів.
2. Ресурси, які не залежать від кількості користувачів.

До першої категорії входять *тьютори, методисти, пропускна спроможність інтернет каналів, кількість робочих місць персоналу*. До другої категорії віднесемо *електронні ресурси, дистанційні курси, програмне забезпечення, методичні матеріали тощо*. На початковому етапі один РЦДО може забезпечувати потреби всіх ЗНЗ країни. У міру зростання числа дистанційних учнів буде пропорційно зростати штат дистанційних вчителів. Як правило, це будуть звичайні вчителі, які опанували технологію дистанційного навчання, і додатково або за основним місцем роботи працюють як тьютори. Навчання за дистанційною формою забезпечують такі категорії фахівців РЦДО ,наприклад, як у [11]:

- педагогічні працівники, які виконують функції викладачів, консультантів, кураторів навчальних груп, авторів дидактичного і методичного наповнення веб-ресурсів (дистанційних курсів);

- методисти, які беруть участь в організації навчального процесу, взаємодії між викладачами (тьюторами) й учнями в синхронному й асинхронному режимах, надають методичну допомогу під час розроблення веб-ресурсів навчальної програми;
- адміністративно-керівний склад, який виконує функції керівників підрозділів і (або) керівників окремих напрямів і видів забезпечення дистанційного навчання;
- інженерно-технічний склад – фахівці з інформаційно-комунікаційних технологій, які виконують функції програмістів, веб-дизайнерів, системних адміністраторів тощо;
- допоміжний персонал.

Організаційне забезпечення. Дуже важливим питанням є визначення і формування організаційно-управлінської структури СДО і фінансових механізмів, що забезпечують її розвиток. Дійсно, дистанційна освіта принципово не прив'язана до території. Тому принцип територіального управління тут буде малоефективним. Практично всі ресурси (дистанційні курси, тьютори, електронні бібліотеки, середовища дистанційного управління навчанням, віртуальні класи для навчання...) можуть бути розподіленими й обслуговувати учнів з будь-яких регіонів і навчальних закладів. Тому логічно управління СДО будувати за іншими принципами, ніж побудовано управління загальною середньою освітою. Це повинні бути інтернет базовані віртуальні заклади управління дистанційною освітою.

Дуже важливим аспектом впровадження ДО є забезпечення конкретної адресності курсів і програм ДН залежно від соціальних й освітніх завдань і специфіки контингенту учнів. Фактично, це реалізація можливості кожному учневі обирати індивідуальну траєкторію навчання.

Суб'єкти процесу дистанційного навчання. Учасниками навчального процесу, що відбувається за дистанційною формою навчання, є:

- *учень*, що вибрав програму, яка включає елементи дистанційного навчання або повністю проходить в дистанційній формі;
- *педагог-куратор* – фахівець, що має педагогічну освіту, володіє навичками роботи в Інтернеті і пройшов спеціальну підготовку для проведення

дистанційного навчання, головне завдання діяльності якого здійснювати методичну допомогу в процесі навчання;

- *мережевий викладач (тьютор)* – фахівець, що має вищу педагогічну освіту, володіє сучасними педагогічними технологіями, навичками роботи в Інтернеті і пройшов спеціальну підготовку для проведення дистанційного навчання, діяльність якого спрямована на супровід учня в освітньому процесі за навчальними програмами в системі дистанційного навчання;
- *батьки (законні представники) учнів*;
- *загальноосвітні установи*, що безпосередньо реалізують навчання школярів і видають документ про освіту державного зразка (атестат);
- *ресурсні центри* (дистанційні школи або головні в системі мережевої взаємодії загальноосвітні установи), що надають цифрові освітні ресурси і дистанційні освітні послуги;
- *технічний і технологічний персонал* – персонал, що забезпечує дієздатність технічних і програмних засобів, та професійну реалізацію технологічних процесів;
- *органи управління і контролю якості у сфері освіти*.

Етапи реалізації навчального процесу в РЦДО за дистанційною формою навчання. Організація навчального процесу за програмами загальної середньої освіти може забезпечуватись за такими етапами:

I етап – реєстрація учня на дистанційне навчання;

II етап – організація і проведення вхідного контролю знань; ознайомлення (навчання) учня технології дистанційного навчання. коригування (за необхідності) окремих елементів навчальної програми і педагогічного сценарію викладача; надання учню доступу до веб-ресурсів навчальної програми;

III етап – самостійне вивчення навчальних матеріалів із консультативною й організаційною підтримкою викладачем та тьютором; вивчення лекційного матеріалу, участь у семінарах (дискусіях), навчальних іграх; виконання практичних завдань і (або) лабораторних робіт; проходження поточного тестування;

IV етап – іспит. Проведення іспиту у вигляді підсумкового тестування, заліку або екзамену. видача сертифікату встановленого зразка. про факт і результати вивчення певного обсягу матеріалу відповідно до програми. проведення анкетування

учнів щодо оцінювання ними якості отриманих освітніх послуг; аналіз анкет і публікування результатів аналізу на веб-сайті РЦДО.

Учні, що навчаються за дистанційною формою навчання можуть виконувати навчальну діяльність як у навчальному закладі, так і за його межами (вдома).

Фінансове забезпечення. Навчання у РЦДО може здійснюватись за рахунок:

- державних коштів;
- коштів замовника освітніх послуг (фізичної або юридичної особи);
- грантів національних і міжнародних організацій;
- добровільних внесків і пожертв;
- інших надходжень, що не заборонені чинним законодавством.

Висновки.

1. Без грамотного нормативного врегулювання дистанційне навчання розвиватись **буде**. Але розвиватись буде у штучних неефективних напрямках для можливості діяти в сучасному не пристосованому для цього нормативному середовищі. Часткова (не повна) і/або не системна реалізація в освітніх системах принципів відкритої освіти, що спостерігається, наприклад, за еволюційно-поетапного характеру створення таких систем, перетворює ці системи в інші, яким притаманні вже інші, у цілому, «збіднілі» за якістю і спектром властивості, порівняно наведеними вище. Тому, тільки комплексне і збалансоване впровадження в практику освіти всієї сукупності зазначених принципів відкритої освіти забезпечує реалізацію в повному обсязі сучасної освітньої парадигми, будує ефективні засоби подальшого розвитку освіти в цілому.

2. Можна припустити, що одним зі стримуючих факторів прийняття законів про дистанційне навчання є необхідність його державного фінансового забезпечення. Але все ж, краще прийняти закони, які **ДОЗВОЛЯЮТЬ**, а не **ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ**, ніж жити і працювати в стані **ВСЕ ЗАБОРОНЕНО**.

3. На відміну від очного навчання, дистанційне навчання досить легко перетинає будь-які кордони. Тому, якщо ми (країна) не створимо умови для дистанційного навчання в Україні, то наші діти підуть (при цьому фізично перебуваючи в Україні) вчитися дистанційно за кордон.

Перспективи (плани). Поширювати науково обґрунтовані рекомендації щодо розвитку відкритої освіти серед фахівців і чиновників-освітян. Усіма доступними

засобами сприяти прийняттю необхідних нормативно-правових актів і впровадженню їх у освітянську практику.

Список використаних джерел

1. Концепція проекту «Дистанційне навчання школярів» /Богачков Ю. М., Биков В. Ю., Кухаренко В. М., Пасіхов Ю. Я., Красношарпа В. О. Інформаційні технології і засоби навчання. – Том 13, № 5 (2009) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ime.edu-ua.net/em13/emg.html>.
2. Про затвердження заходів на виконання розпорядження КМУ від 5 жовтня 2009 р. № 1622-р «Про затвердження плану заходів щодо розвитку загальної середньої, дошкільної та позашкільної освіти на період до 2012 року» // Наказ МОН № 20 від 20.01.10 року.
3. *Биков В. Ю.* Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія / Биков В. Ю. – К. : Атіка, 2008. – 684 с. : іл..
4. Дистанційне навчання школярів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://2.ukrintschool.org.ua/moodle/>.
5. *Биков В. Ю.* Технологія розробки дистанційного курсу : навчальний посібник / Биков В. Ю., Кухаренко В.М., Сиротенко Н. Г., Рибалко О. В., Богачков Ю. М. / за ред. В. Ю. Бикова, В. М. Кухаренка. – К. : Міленіум, 2008. – 324 с.
6. Сайт навчальних ресурсів 4500 дистанційних уроків у вільному доступі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://disted.edu.vn.ua/>.
7. Дистанційні курси лабораторія ПЛДН_Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (Харків) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dl.kpi.kharkov.ua/>.
8. Рішення наради-семінару з питань нормативного забезпечення дистанційної форми навчання 22.10.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ipo.kpi.ua/ua/distance/decision.htm>. – Заголовок з екрана.
9. Проект «ПОЛОЖЕННЯ ПРО ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://2.ukrintschool.org.ua/moodle/file.php/1/ADD_1_110219.doc.
10. Проект «ТИПОВЕ ПОЛОЖЕННЯ ПРО РЕСУРСНИЙ ЦЕНТР ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»

[Электронный ресурс]. – Режим доступа :
http://2.ukrintschool.org.ua/moodle/file.php/1/ADD_2_110219_.doc.

11. Дистанционный репетитор [Электронный ресурс]. – Режим доступа :
[http://dist-tutor.info /](http://dist-tutor.info/). – Заголовок з экрана.

ПРОЕКТ ПОЛОЖЕНИЯ О ДИСТАНЦИОННОМ ОБУЧЕНИИ ШКОЛЬНИКОВ

Богачков Юрий Николаевич, кандидат технических наук, директор Института переподготовки и повышения квалификации НМК ИПО НТУУ «КПИ», старший научный сотрудник отдела Исследования и проектирования учебных сред Института информационных технологий и средств обучения НАПН Украины, г. Киев, e-mail: ebogun@gmail.com

Быков Валерий Ефимович, доктор педагогических наук, профессор, директор Института информационных технологий и средств обучения НАПН Украины, г. Киев

Кухаренко Владимир Николаевич, кандидат технических наук, профессор, руководитель Проблемной лаборатории дистанционной учебы Национального технического университета «Харьковский политехнический институт», г. Харьков

Ухань Павел Станиславович, кандидат педагогических наук, старший научный сотрудник отдела Исследования и проектирования учебных сред Института информационных технологий и средств обучения НАПН Украины, г. Киев

Аннотация

В настоящий момент происходит реформирование системы общего среднего образования. Одним из актуальных направлений есть разработка нормативной базы дистанционного обучения. Целью статьи является анализ существующего нормативного обеспечения дистанционного образования и разработка рекомендаций относительно формирования проектов документов «ПОЛОЖЕНИЯ О ДИСТАНЦИОННОМ ОБУЧЕНИИ В СИСТЕМЕ ОБЩЕГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ», и «ТИПОВОГО ПОЛОЖЕНИЯ О РЕСУРСНОМ ЦЕНТРЕ ДИСТАНЦИОННОГО ОБРАЗОВАНИЯ СИСТЕМЫ ОБЩЕГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ». Дан обзор развития дистанционного обучения в общеобразовательных учебных заведениях Украины, проблемах и исследованиях. Предложена структура и обсуждены основные положения упомянутых документов. В

статье есть ссылка на полный текст предложенных положений. В последующем планируется апробация предложенных документов, в случае их принятия.

Ключевые слова: дистанционное обучение, дистанционное образование, нормативное обеспечение дистанционного обучения, ресурсный центр.

PROJECT OF STATUTE OF DISTANCE EDUCATION IN SECONDARY SCHOOLS

Yurij M. Bogachkov, PhD (technical sciences), director of the Institute for Retraining and Professional Skills Extension of NTU U «KPI», senior researcher of the Department of research and planning of educational environment, Institute of Information Technologies and Learning Tools of NAPS of Ukraine, Kyiv, e-mail: ebogun@gmail.com

Valeriy Yu. Bykov, Doctor of pedagogical sciences, professor, director of the Institute of Information Technologies and Learning Tools of NAPS of Ukraine, Kyiv

Vladimir M. Kukhareenko, PhD (technical sciences), professor, head of the Problem laboratory of distance studies of the National Technical University «Kharkiv polytechnic institute», Kharkiv

Pavel S. Ukhan, PhD (pedagogical sciences), senior researcher of the Department of research and planning of educational environment, Institute of Information Technologies and Learning Tools of NAPS of Ukraine, Kyiv

Resume

Presently there is reformation of secondary education system. One of actual directions it is development of distance learning normative base. The purpose of the article is an analysis of the existent normatives providing the distance education and development of recommendations in relation to forming of projects of documents of «STATUTE ABOUT THE DISTANCE LEARNING IN SECONDARY EDUCATION SYSTEM», and «TYPICAL STATUTE ABOUT DISTANCE EDUCATION RESOURCE CENTER OF SECONDARY EDUCATION SYSTEM». The review of position of development of distance learning in general educational establishments of Ukraine as well as problems and researches is given. Propoused structure and the substantive provisions of documents are discussed. The article has reference to complete text of the offered positions. Approbation of the offered documents is planned in the case of their acceptance.

Keywords: distance learning, distance education, normatives for distance learning providing, resource center.

Матеріал надійшов до редакції 03.04.2011 р.